

Werk

Label: Other

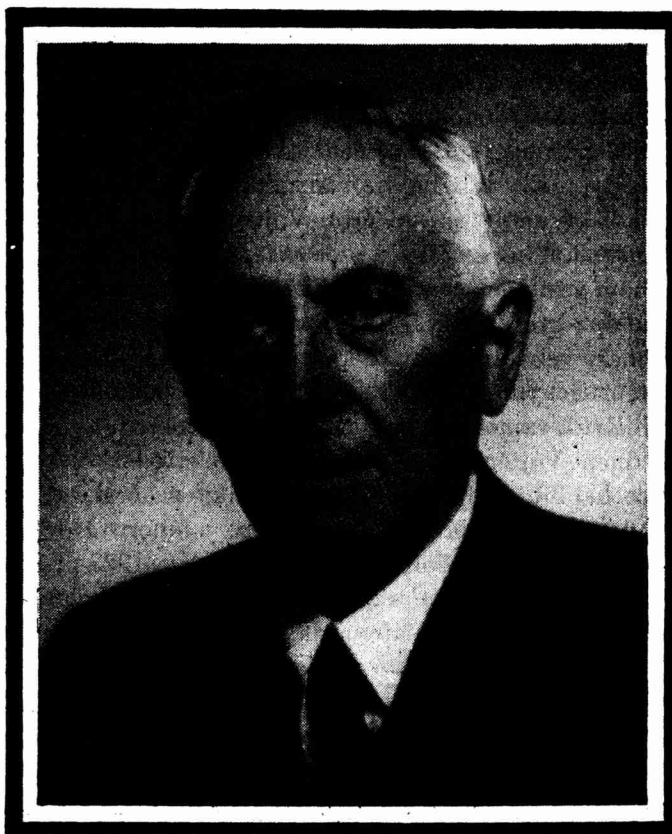
Jahr: 1953

PURL: https://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?31311157X_0078|log66

Kontakt/Contact

[Digizeitschriften e.V.](#)
SUB Göttingen
Platz der Göttinger Sieben 1
37073 Göttingen

✉ info@digizeitschriften.de

PROF. DR. JAN VOJTĚCH ZEMŘEL

Dne 19. ledna 1953 zemřel po krátké těžké nemoci PhDr. JAN VOJTĚCH, profesor matematiky Českého vysokého učení technického v Praze ve výslužbě. Téměř do posledních dnů pracoval na redakci matematických tabulek pro naše techniky, sdílel naše starosti o naše školy a o vědeckou práci našich mladých matematiků, a proto jeho náhlý odchod pocítujeme jako těžkou ztrátu.

Prof. Jan Vojtěch náležel k těm našim matematikům, kteří se úspěšně starali o naše školství a kteří hluboko vyorali brázdou na kulturním poli našeho národa. Speciálně prof. Vojtěch s úspěchem po celý život pečoval o to, aby české střední

a vysoké školy měly matematické učebnice, jež by ve své době byly na úrovni zahraniční a jež by umožnily, aby naši studenti gymnasií a naši technici poznali matematické pravdy a snadno se naučili jich užívat v technických disciplínách.

Prof. Vojtěch se narodil 5. srpna 1879 v Moravském Kyjově. Malé poměry, z nichž vyšel, Slovácko a jeho lid, byly mu školou života, přinesl si odtud houževnatost, vzornou důkladnost, vzácné porozumění pro lidské bolesti a radost ze štěstí druhých.

Po absolvování českého klasického gymnasia v Uherském Hradišti vedla jej touha po hlubším a všestranném poznání matematiky na universitu do Prahy. Již od roku 1902 působil prof. Vojtěch jako profesor na středních školách, zejména na 2. české reálce v Brně, jsa vždy vzorem učitele a vychovatele.

Jako středoškolský učitel poznal prof. Vojtěch velmi brzy, že je třeba dát našim středním školám nové učebnice *geometrie*, které by přihlížely k tehdejší reformní snahám v matematice a v nichž by byla látka vyložena na základě jednotného principu grupy. Čtyři díly jeho *geometrie*, které vyšly v mnoha vydáních, vykonaly velikou službu. Ukázaly, že lze spojit induktivní výklad učitele se systematickým výkladem vědeckým, a pomohly vychovat řadu našich mladých lidí k samostatnému tvoření v geometrii.

Přemýšlivý duch Vojtěchův se nespokojil se středoškolskou profesurou. Již v r. 1909 se habilitoval pro obor matematiky na české technice v Brně a stal se zde v r. 1915 titulárním profesorem, v únoru 1918 mimořádným a v lednu r. 1920 řádným profesorem matematiky. V r. 1923 přešel na vysokou školu inženýrského stavitelství Českého vysokého učení technického v Praze na uprázdněné místo profesora matematiky a působil zde déle než čtvrt století.

Čtvrt století vědecké a učitelské práce Vojtěchovy přineslo četné úspěchy. Z přednášek matematiky vznikla učebnice *Základy matematiky ke studiu věd přírodních a technických*, která v sedmi vydáních sloužila našim technikům. Obsah této knihy byl bohatý a uspokojoval všechny technické obory, které používají matematiky. Prof. Vojtěch vykládal v ní základy analýsy, pro techniky potřebné věci z algebry, analytické geometrie rovinné a prostorové i diferenciální geometrie a diferenciální rovnice. Výklady byly názorné a technikům srozumitelné: kniha dobře ukazovala, v čem tkví význam matematiky. I když dnes matematika pro techniky musí být opřena o úplné pochopení základních pojmů, o nové poznatky v základech, zůstává Vojtěchova učebnice výběrem látky, řadou příkladů a lehce pochopitelným výkladem pro nás vzorem. Učebnici doplnil prof. Vojtěch *Přehledem vyšší matematiky*, který není jen sbírkou vzorců a pouček, ale jsou v něm také krátce vyloženy metody.

Vědecké práce prof. Vojtěcha zabývají se teorií transformací a jejich grup (viz č. 3, 5, 6, 11, 12), dále teorií rovinných křivek šestého stupně (č. 7, 8, 9) a projektivní geometrií (č. 13, 14, 15).

V první skupině prací vyšetřoval prof. Vojtěch elementárními methodami rovinné lineární transformace (3), otáčení a souměrnost v prostoru čtyřrozměrném (11), pohyb v prostoru (transformační rovnice pro šroubový pohyb) (12) a popsal možné typy kolineací v obyčejném prostoru a odvodil grupy kolineací pro jednotlivé typy (5). Dále se zabýval konstrukcí kolineace mezi dvěma n -rozměrnými prostory pomocí minimálního počtu průmětů a řezů (6).

Práce č. 7 rozšiřuje dosavadní znalosti o rovinných sextikách o takové křivky, jež se nemění při jistých grupách kolineací (periodických). V dalším pojednání (8) stanovil všechny necyklické grupy kolineací a všechny sextiky, které (a jen tyto) jsou při těchto grupách kolineací invariantní. Konečně (9) odvodil užitím projekce z prostoru šestirozměrného vlastnosti racionálních sextik v rovině.

Práce z geometrie projektivní (konstrukce projektivního prostoru) jsou menší studie k velkému dílu *Geometrie projektivní*, které vydala JČMF r. 1932; toto dílo shrnuje vše důležité z velmi velkého a významného oboru geometrického, obsahuje cenné příspěvky autorovy a ukazuje celou svou výstavbou na širokou informovanost a smysl pro syntesu veliké látky.

Vedle vědecké a školské práce nezapomínal prof. Vojtěch na popularisaci matematiky. Četné články a hesla v naučných slovnících (Masarykově, Příručním naučném slovníku, Technickém a j.) i jeho redaktorská činnost jsou toho dokladem.

Jako člen Královské české společnosti nauk připravil k tisku geometrická pojednání BOLZANOVA; jako čestný člen Jednoty československých matematiků a fysiků spolupracoval na českém matematickém názvosloví, dobře vystihnul hlavní zásady, na nichž bylo třeba českou matematickou terminologií vystavěti.

Houževnatá a plodná práce Vojtěchova obohatila naši technickou a matematickou vědu. Vychoval řadu mladých inženýrů, dal jim základy v oborech matematiky, kterých ve výzkumné práci potřebují, napsal řadu pojednání, která obsahují cenné přínosy geometrické vědě a konečně vydal obsáhlé knihy. Vše to bylo umožněno nevšední láskou k vědě a krásným životem rodinným.

Vyrovnaná osobnost, ve svých zásadách nesmlouvavá a milující pravdu a zároveň mající smysl pro lidské bolesti, byla ozdobou našich vysokých škol, a proto zůstane nám v trvalé paměti.

F. Vychýchlo, Praha.

Články a vědecká pojednání J. Vojtěcha

Použité zkratky:

Čas. = Časopis pro pěstování matematiky a fysiky,

Věstník = Věstník Královské české společnosti nauk,

Rozpravy = Rozpravy II. třídy České akademie věd a umění.

1. Theorie geometrických konstrukcí, **Čas.** 31, 1902, 65 str.
2. Snahy o pokrok ve vyučování matematice na středních školách, *Věstník čes. profesorů* 13, 1906, 11 str.

3. Geometrické transformace prvního stupně v rovině a jich grupy, **Čas.** 35, 1906, 48 str.
4. Úvod do rozboru nejjednodušších křivek užitím diferenciálního počtu, **Čas.** 38, 1909, 94 str.
5. Typy a kontinuitní grupy kolineací v S_3 (v prostoru trojrozměrném), **Čas.** 38, 1909, 108 str.
6. O vytvoření kolineace projekcemi nebo homologiemi, **Čas.** 42, 1913, 13 str.
7. Rovinné sextiky invariantní při periodických kolineacích, **Věstník** 1913, 24 str.
8. Konečné grupy kolineací a rovinné sextiky k sobě příslušné, **Rozpravy** 1913, č. 42, 29 str.
9. O racionálních křivkách šestého stupně, **Čas.** 43, 1914, 15 str.
10. Elementární geometrie s hlediska geometrických transformací, **Věstník čes. profesorů** 21, 1914, 7 str.
11. Otočení a souměrnost prostoru čtyřrozměrného, **Rozpravy** 1921, č. 20, 7 str.
12. Analytické vyjádření pohybu v prostoru, **Čas.** 51, 1922, 10 str.
13. O projektivní geometrii, **Čas.** 52, 1923, 8 str.
14. O základech geometrie projektivní, *Jubilejní vědecký sborník (1899—1924) české vysoké školy technické v Brně*, 1924, 12 sloupců.
15. Projektivní prostor r -rozměrný, **Čas.** 58, 1929, 8 str.
16. Několik poznámek o naší matematické terminologii a symbolice, **Čas.** 66, 1937, 9 str.

Knihy:

17. Učebnice geometrie pro vyšší třídy (bývalých) škol středních, **JČMF**, 1. až 5. vydání od r. 1910.
18. Matematika pro nejvyšší třídy (bývalých) gymnasií a reálků, 1912, (spolu s prof. B. Bydžovským).
19. Sbírká úloh z matematiky pro vyšší třídy středních škol, 1912, (spolu s prof. B. Bydžovským).
20. Základy matematiky ke studiu věd přírodních a technických, I. a II. část, **JČMF**, 1. až 7. vydání, 1916—1946.
21. Přehled vyšší matematiky, R. Promberger, Olomouc, 1926.
22. Geometrie projektivní, Sborník **JČMF** XIX, 1932, 880 str.

Ostatní činnost literární:

23. Karel Zahradník — o jeho životě a činnosti, **Čas.** 46, 1917.
24. K šedesátce prof. J. Kloboučka, **Čas.** 64, 1935.
25. O geometrických pojednáních Bolzanových, **Čas.** 64, 1935.
26. Rozhledy po bádáních o únavě prací duševní, *Pedagogické rozhledy* 16, 1903.
27. Názvy a značky elementární matematiky, (spoluautor), **JČMF**, 1939.
28. Bolzanova geometrická pojednání, *Královská česká společnost nauk*, 1948.
29. O Bolzanových snahách v geometrii (výťah z přednášky na 4. mezinárodním sjezdu pro dějiny věd reálných v Praze 1937).
30. Elementární geometrie s vědeckého hlediska (rukopis).